

Кримінально-виконавча система України у 2023 році. Статистичний огляд.

Олександр Букалов, «Донецький Меморіал», ©

В місяцях позбавлення волі кримінально-виконавчої системи України, які контролюються українською владою, тобто без установ Криму та окупованої частини інших областей, згідно даним, наданим «Донецькому Меморіалу» Департаментом з питань виконання кримінальних покарань Мініюсту України, станом на 01.01.2024 року трималося 44024 осіб (лист Департаменту-№ 57/60-пі/5.4.1/14-24/3/1/24.1-24 від 26.02.2024 р., тут і надалі в дужках – станом на 01.01.2023 р. – 42726 осіб). За рік чисельність осіб в місцях позбавлення волі зросла – вперше за останні понад десять років – на 1298 осіб (рік тому зменшилась на 5525 осіб), або на + 3,04% (-11,45%).

Станом на 01.01.2024 в Державній кримінально-виконавчій службі України налічувалось 100 установ виконання покарань та два табори для тримання військовополонених.

Динаміка чисельності осіб в установах кримінально-виконавчої системи за останні сім років наведена у наступній таблиці 1.

Таблиця 1

	Загальна чисельність осіб в установах кримінально-виконавчої служби	Зміна чисельності осіб в установах кримінально-виконавчої служби у % до попереднього року
01.01.2005	188 465	- 1,68
01.01.2014	126 937	- 13,71%
01.01.2017	60 399	-13,17%
01.01.2018	57 100	- 5,46%
01.01.2019	55 078	- 3,54%
01.01.2020	52 863	- 4,02%
01.01.2021	49 823	- 5,75%
01.01.2022	48 251	- 3,16%
01.01.2023	42 726	- 11,45%
01.01.2024	44 024	+ 3,04%

Показник числа в'язнів на 100 тис. населення для України реально розрахувати неможливо з декількох причин. Якщо чисельність в'язнів відома, то чисельність населення країни – особливо після початку агресії Росії – визначити неможливо. Не ясно, чи відносити до актуального населення країни мільйони осіб, які вимушено мешкають нині поза межами країни. Також дуже приблизно відомо число мешканців окупованих територій. Тому справедливо буде і цього року відмовитись від розрахунку даного показника. У 2021 році він складав 117.

Під вартою у слідчих ізоляторах та установах виконання покарань з функцією СІЗО станом на 01.01.2024 р. трималося – 13400 осіб (12 904 особи), в тому числі 830 жінок (678 жінок). Число неповнолітніх в СІЗО – 50 осіб (53 особи). Отже за рік число всіх осіб, які тримаються під вартою, зросло на 496 осіб (роком раніше зменшилось на 1664 особи), або на + 3,84% (- 11,42%).

У 2023 році не потрапили до установ виконання покарань з СІЗО та були з них звільнені 8217 осіб (минулого року – 8796 осіб). Серед головних причин, з яких особи звільнялися з СІЗО впродовж 2023 року – у зв'язку зі зміною запобіжного заходу – 5715 (5173 особи), у зв'язку із закінченням строку покарання (включаючи умовно-дострокове звільнення) – 1675 осіб (2056 осіб), у зв'язку із застосуванням судами мір покарання, не пов'язаних з позбавленням волі – 781 особа (985 осіб), у зв'язку з припиненням справ судами та за виправдувальними вироками – 25 осіб (58 осіб).

Статистичні дані щодо причин звільнення осіб з СІЗО в останні роки наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

З СІЗО було звільнено	2004	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Усього	14 186	8 365	2745	8788	9369	8656	8380	8796	8217
У зв'язку із застосуванням судами покарань, не пов'язаних з позбавленням волі	8392	1 347	381	1005	1001	943	880	985	781
У зв'язку зі зміною запобіжного заходу на більш м'який	2103	3 666	1251	4571	4998	4629	4657	5173	5715
У зв'язку із закінченням терміну покарання (в т.ч. УДЗ)	3604	2 602	572	511	546	471	2462	2056	1675
У зв'язку з припиненням справ судами та за виправдувальними вироками	46	77	11	41	31	30	33	58	25

Чисельність засуджених осіб за 2023 рік зросла з 29822 до 30624 осіб, тобто на 802 особи (рік тому зменшилась на 3861 особу), або на + 2,69% (- 11,46%).

Натомість варто взяти до уваги, що на ситуацію могла вплинути збройна агресія Росії та захоплення певних територій країни, де розташовані установи виконання покарань.

У виховних колоніях для неповнолітніх відбувають покарання 54 особи (46), з них у віці до 18 років – 28 осіб (26).

Чисельність засуджених жінок, які відбувають покарання у кримінально-виконавчих установах – 1656 жінок (1577 жінок).

Чисельність довічно ув'язнених осіб становила на 1 січня 2024 року 1591 особа (1578 осіб), в тому числі 26 жінок (25 жінок).

Протягом року число довічно засуджених в'язнів зросло на 13 осіб (минулого року – на 3 особи).

Протягом 2023 року з установ ДКВС було звільнено 9971 особа (10496 осіб). А от з даними про число осіб, новоприбулих до установ системи, є складнощі. Розрахунок балансу загальної чисельності ув'язнених осіб в установах ДКВС є доволі дивним.

У 2023 році загальна чисельність осіб в установах системи зросла на 1298 осіб, звільнено було 9971 особу та вмерло 373 особи, отже число осіб, які протягом року потрапили до установ системи мало би бути біля 11640 осіб. Натомість відомство повідомляє, що до установ системи надійшло 33170 осіб.

Таке велике число новоприбулих осіб може бути тільки в тому випадку, якщо осіб, які перевозяться з установи до установи кожний раз вважати новоприбулою особою та рахувати її декілька разів. Наше прохання у запиті до відомства повідомляти нам тільки число осіб, які потрапляють до установ кримінально-виконавчої служби так би мовити «з волі» поки що залишилось без уваги. Це дивно й тому, що раніше – років десять тому – таких непорозумінь не виникало, бо фахівці відомства могли адекватно порахувати число осіб, які щороку потрапляли до установ системи. Отже наразі навести саме офіційні дані, а не власний розрахунок числа осіб, які фактично протягом року поступають до установ кримінально-виконавчої служби, поки що не виявляється можливим.

Умовно-достроково у 2023 році було звільнено 3274 осіб (рік тому – 3265 осіб, сім років тому – 9 244 особи) із загального числа у 9534 осіб, які формально підпадали під УДЗ (рік тому – 10178 осіб). Це складає 34,34% (32,08%) від числа осіб, які формально підпадали під УДЗ. Варто звернути увагу на специфічну динаміку цього показника. Він складав три роки тому 36,67%, п'ять років тому – 37,8%, сім років тому – 41,15%, дев'ять років тому – 53,5%. Тенденція очевидна, і її причини те ж було б важливо знати.

Звільнитись раніше встановленого судом строку особа може не тільки отримавши умовно-дострокове звільнення, а й у випадку помилування. Про шанс бути помилуваним свідчить відповідна статистика. За інформацією, наданою Департаментом з питань звернення громадян Офісу Президента України, протягом 2023 року до управління з питань помилування Департаменту громадянства, помилування, державних нагород Офісу Президента України надійшли клопотання про помилування 482 засуджених осіб (рік тому – щодо 1422 засуджених). Комісією при Президентові України у питаннях помилування протягом року проведено чотири (роком раніше – три) засідання, на яких розглянуто клопотання про помилування 354 осіб (роком раніше – 848 осіб). У 2023 році акти про помилування не видавалися (у 2022 році було видано чотири укази про помилування 363 осіб) (лист №22/1-08/1092 від 27.02.2024).

На питання запити про те, яка частка з помилуваних осіб була помилувана в рамках домовленостей про обміни заручників, Офісом Президента не надано будь-якої відповіді, начебто такого питання зовсім немає. Тобто така інформація з невідомих причин утаємничується. Неадекватно підвищена таємничість діяльності Президента у сфері помилування доповнюється тією обставиною, що прес-конференції, брифінгів або навіть видання прес-релізів про помилування впродовж 2022 року не було, як і не було ініційовано будь-яких публікацій з цих питань в ЗМІ.

Число працездатних осіб в установах виконання покарань станом на 01.01.2024 р. становило 19010 осіб (рік тому – 20219 осіб), або 62,08% (рік тому 67,80%) від числа всіх засуджених осіб, із них забезпечено роботою 6414 осіб (рік тому – 4925 осіб). Це складає 33,74% від числа працездатних (на 01.01.2023 – 24,36%, для порівняння – два роки тому 32,11%, на 01.01.2017 – 47,2%) та 20,94% від загального числа засуджених (рік тому – 16,51%).

Охопленість засуджених роботою в останні роки залишається доволі низькою. Серед ймовірних причин – відсутність попиту на продукцію підприємств установ системи, застаріла промислова база цих підприємств, що доповнюється повною байдужістю держави до оновлення політики залучення засуджених осіб до праці.

Невідомою є середня у 2023 році заробітна плата працюючих засуджених. В попередні роки відомству могло її розрахувати та безперешкодно повідомляти. Так, у 2022 році вона склала 2306,50 грн, два роки тому – 2067 грн. на місяць. Натомість за 2023 рік відомство повідомило наступне: *«Станом на 1 травня 2023 року, розмір заробітної плати працевлаштованим засудженим за трудовими договорами та цивільно-правовими договорами встановлено на рівні не нижчому за законодавчо визначений розмір мінімальної заробітної плати (у місячному розмірі – 6700 грн. та у погодинному розмірі – 40.46 грн)».*

Очевидно, що це не є фактична середня зарплата, це зовсім інший показник, а саме: законодавчо визначений розмір мінімальної заробітної плати. Між тим, яким є **фактичний** розмір середньої зарплати, відомство не повідомляє.

Певним показником складності проблем в медичній сфері та в наданні медичних послуг є рівень захворюваності, смертності та число випадків суїцидів в установах відомства.

За даними Центру охорони здоров'я ДКВС України (лист №588-ЦА-24 від 21.02.2024) протягом 2023 року в установах виконання покарань ДКВС України на підконтрольних Уряду України територіях вмерло 373 особи (432 особи), з них у слідчих ізоляторах та УВП – 167 осіб (177 осіб). Число випадків суїциду під час перебування осіб в усіх установах позбавлення волі у 2023 році становило 66 осіб (21), з них випадків у слідчих ізоляторах та УВП – 37 осіб (11 осіб).

Доволі дивним виглядає інформація, надана ДКВС. Відомство повідомляє про 35 випадків суїциду, з них 17 у СІЗО. Причина такої значної розбіжності з'ясовується.

Варто відмітити зниження рівня смертності ув'язнених осіб з 10,11 випадків на одну тисячу ув'язнених до 8,47. Разом з тим випадків суїциду стало втричі більше – 1,50 випадків на одну тисячу ув'язнених проти 0,49 у 2022 році.

Число в'язнів, хворих на туберкульоз, на кінець 2022 року в установах ДКВС України, на підконтрольних уряду України територіях склало 537 осіб (446 осіб), в тому числі 152 особи (157 осіб) – у СІЗО та в УВП. В розрахунку на 1 тис. ув'язнених число таких хворих за 2023 рік зросло – з 10,44 до 12,20, хоча є значно меншим «довоєнного» показника 2021 року у 16,60.

Така значна зміна чисельності осіб, хворих на туберкульоз (майже вдвічі), може бути пов'язана з тим, що спеціалізована установа, в якій трималося багато таких засуджених, була розташована у Херсоні і потрапила до окупованої частини країни. Відповідно в'язні цієї установи, ймовірно, не увійшли до статистики.

Кількість осіб, що живуть з ВІЛ та перебувають на обліку в закладах охорони здоров'я ЦОЗ ДКВС України на підконтрольних уряду України територіях станом на 01.01.2024 року становила 3611 осіб (3415 осіб), з них в СІЗО та УВП перебувало 1096 осіб (1006 осіб). В СІЗО тримаються крім осіб, взятих під варту, ще й засуджені, зокрема госпобслуга, і скільки з осіб в СІЗО та в УВП є саме особами, взятими від варту, ЦОЗ ДКВС не повідомляє, оскільки звітними формами, що ведуться ЦОЗ, розмежування в УВП на засуджених та осіб, взятих під варту, не передбачено. Показник хворих на 1 тис. ув'язнених дещо зріс з 79,92 до 82,02, тобто до рівня 2021 року, коли він становив 82,75.

Динаміка цих показників за останні роки наведена у таблиці 3

Захворюваність і смертність в установах Департаменту у 2003, 2012 та у 2018-2023 роках

Таблиця 3

Показники	2003	2012	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість осіб в місцях позбавлення волі на 01 січня наступного року	191 677	147 112	55 078	52863	49 823	48 251	42 726	44 024
Померло	824	1 021	484	517	485	454	432	373
На 1 тис. ув'язнених	4,30	6,94	8,79	9,78	9,73	9,41	10,11	8,47
Випадків суїциду	41	65	47	51	52	45	21	66 (35)
На 1 тис. ув'язнених	0,21	0,442	0,85	0,96	1,04	0,93	0,49	1,50
Хворих на туберкульоз в активній формі на 01 січня наступного року	9 080	н. д.	1141	1113	886	801	446	537
На 1 тис. ув'язнених	47,37		20,72	21,05	17,78	16,60	10,44	12,20
ВІЛ-інфікованих на 01 січня наступного року	1 917	6957	3859	3824	3901	3993	3415	3611
На 1 тис. ув'язнених	10,0	47,3	70,06	72,34	78,30	82,75	79,92	82,02

Станом на 1 січня 2024 року в установах виконання покарань ДКВС України утримувалося 1069 осіб, які мають інвалідність (роком раніше – 1029 осіб), з них в СІЗО та УВП – 233 особи (291). Скільки з цих 233 осіб є саме особами, взятими від варту, не повідомляється із зазначеної вище причини.

За даними Центру пробації, на обліку уповноважених органів з питань пробації станом на 01.01.2024 перебували 67 345 осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та звільнених від відбування покарання з випробуванням (роком раніше – 61 897 осіб), з них 457 неповнолітніх (роком раніше – 477 осіб) (лист № 19/21-ЗПП/1/Ян-24 від 28.02.2024).

Протягом 2023 року прийнято рішення про припинення державної установи «Новобузький виправний центр (№ 103)» та державної установи «Херсонський слідчий ізолятор» шляхом їх ліквідації.

Про структуру змін у кількості установ ДКВС в останні роки йдеться у Щорічній Доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2023 році (надалі – Доповідь):

«За даними Міністерства юстиції України, у структурі ДКВС України налічується 182 установи виконання покарань. На 31 грудня 2023 року не функціонують:

- 29 установ виконання покарань, розташованих на територіях Донецької та Луганської областей, тимчасово не підконтрольних уряду України з 2014 року;
- 5 установ на ТОТ АР Крим та Севастополя;
- 7 установ виконання покарань, розташованих на територіях, тимчасово окупованих РФ з 24 лютого 2022 року;
- у 9 установах виконання покарань засуджених та ув'язнених не тримають у зв'язку зі здійсненням евакуації та розташуванням на деокупованих територіях Херсонської області;
- 2 установи виконання покарань перепрофільовано в табір для тримання військовополонених;
- 1 виховна установа.

У структурі державної установи «Центр охорони здоров'я ДКВС України» (далі – ЦОЗ ДКВС) перебуває 99 закладів охорони здоров'я, зокрема: спеціалізованих туберкульозних лікарень – 5, багатопрофільних лікарень – 7, медичних частин – 83, фельдшерсько-акушерських пунктів – 4. Упродовж 2023 року ліквідовано 4 установи ЦОЗ ДКВС, об'єднані 4 установи у дві та створено одну медичну частину. Внаслідок постійних ракетних обстрілів зазнали руйнувань 22 установи виконання покарань, 15 зазнали незначних руйнувань і пошкоджень майна, часткового руйнування будівель, серед яких 2 установи непридатні для подальшого використання (державні установи «Оріхівська виправна колонія (№ 88)» і «Дружелюбівський виправний центр (№ 1)».)»

Ув'язнені особи є і в деяких інших відомствах.

Територіальні органи **Національної поліції** станом на 01.01.2024 року налічують 117 ізоляторів тимчасового тримання (125) із загальним лімітом наповнення 2470 місць (2723 місця). В них станом на 1 січня 2024 року перебувало 112 осіб (115 осіб). Всього протягом 2022 року в ІТТ утримувалось 34128 осіб (29989 осіб) (лист №26253-2024 від 16.02.2024 р.).

Протягом 2023 року в ІТТ померло дві особи та сталося два самогубства.

Разом з тим у Доповіді Уповноваженого наведена – з посиланням як на джерело на Національну поліцію – зовсім інша інформація:

*«За інформацією **Національної поліції України** на 31 грудня 2023 року зі 109 ізоляторів тимчасового тримання (ІТТ), функціонування 28 тимчасово припинено (9 – у зв'язку з реконструкцією та ремонтними роботами, 3 – вирішується питання щодо ліквідації або ремонту, 6 – через військові дії, 4 – зруйновані (частково зруйновані) під час збройної агресії РФ в Україні, 6 – перебувають на ТОТ). Продовжують функціонувати – 81 ІТТ».*

Причини такої значної розбіжності невідомі. Натомість через рік – станом на 01.01.2025 року Національна поліція повідомила про існування 95 ІТТ,

СБУ повідомила, що у 2023 році випадків смерті осіб, які трималися в ІТТ СБУ, не було. Щодо інших традиційно запитуваних даних служба повідомила, що *«з огляду на положення статті 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації», а також те, що під час дії правового режиму воєнного стану розповсюдження інформації, яка стосується внутрішньослужбової діяльності державного органу спеціального призначення з правоохоронними функціями, може мати ознаки протиправної діяльності, спрямованої проти України, повідомляємо про неможливість надати іншу запитувану інформацію у повному об'ємі».* Запитувана інформація може бути надана після припинення чи скасування у встановленому порядку правового режиму воєнного стану (лист СБУ № 16/Б-12-П/39/1076-в від 19.02.2024 р.).

У запиті до **Міноборони України** надати інформацію щодо кількості осіб у дисбаті та на гауптвахтах було відмовлено. У листі №306/ППС/2897 від 12.03.2024 за підписом тимчасово виконуючого обов'язки начальника Військової служби правопорядку у Збройних Силах України полковника Олександра Іванова йдеться:

«Відповідно до абзацу 7 пункту 5 підпункту 5.1 Переліку відомостей Збройних Сил України, що становлять службову інформацію (ПСІ – 2023), затверджений наказом начальника генерального штабу Збройних Сил України від 30.01.2023 №12, інформаційно-аналітична діяльність у воєнний час щодо фактів затримання військовослужбовців правоохоронними органами за підозрою у вчиненні злочину чи корупційних діянь відноситься до службової інформації».

Ураховуючи вищезазначене, виключно в інтересах національної безпеки та відповідно до пункту 2 частини першої статті 22 Закону України «Про доступ до публічної інформації», запитувана Вами інформація наразі не може бути надана».

Така інформація може бути Вам надана після закінчення воєнного стану».

Ця позиція відомства зрозуміла. Останній раз інформація надавалась за 2020 рік. У Доповіді-2020 повідомлялось, що за даними Міноборони України у дисбаті Військової служби правопорядку (ВСП) утримувалось станом на 01.01.2021 року 19 осіб, на гауптвахтах ВСП утримувалось 39 узятих під варту військовослужбовців за підозрою у скоєнні злочинів. Протягом року на гауптвахтах утримувалось 254 узятих під варту військовослужбовця» (лист Міністерства оборони України № 306/3/1367 від 26 лютого 2021 р.).

Натомість «Українська правда» повідомила з посиланням на прес-центр судової влади, що в 2023 році притягнули до адміністративної відповідальності (арешт з утриманням на гауптвахті) за статтею 172-20 КУпАП 4266 військових (<https://www.pravda.com.ua/news/2025/01/29/7495760/>).

Діти, які скоїли кримінальні злочини у віці до 14 років, направляються до шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації. Ці заклади перебувають у підпорядкуванні **Міністерства освіти та науки України**. Як повідомило Міністерство, на початок 2024 року в Україні функціонує два заклади: один – це Макіївське професійне училище соціальної реабілітації імені А.С.Макаренка для хлопчиків, яке тимчасово розміщене у Балахівській школі соціальної реабілітації, Кіровоградська обл., смт. Балахівка (розраховане на 180 осіб). В ньому станом на 01.01.2024 здобували професійну освіту дев'ять вихованців – вісім хлопців і одна дівчина (рік тому – 6 хлопців).

Ще один заклад освіти для дітей, які потребують особливих умов виховання – Комишуваська школа соціальної реабілітації для хлопчаків, яка знаходилась у Запорізькій обл., Оріхівський район, смт. Комишуваха (розрахована на 160 осіб). Нині *«з метою створення безпечних та комфортних умов навчання та проживання неповнолітніх, тимчасово, на період ведення бойових дій на території Запорізької області, вихованці відповідно до путівок МОН направляються до школи соціальної реабілітації за адресою Макіївського училища».*

Станом на 19.02.24, згідно ухвал суду, відповідно до наказів МОН від 27.10.23 № 1318, від 08.12.23 №1498 та путівок МОН від 31.10.2023 №2, від 11.12.23 №3 у школі соціальної реабілітації перебуває двоє вихованців (хлопців)» (лист № 6/190-24 від 19.02.2024 р.). Про умови тримання дітей в цих двох закладах, як і про будь-які можливі недоліки при цьому, відомостей немає.

Про рівень дотримання законності під час тримання ув'язнених осіб свідчить число порушень з боку персоналу установ. Справжнє число таких випадків оцінити неможливо, але отримані від **Офісу Генерального прокурора** статистичні дані надають певне уявлення про масштаби явища.

Офісом Генерального прокурора надана інформація за окремими показниками роботи прокурорів з питань нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах за 2023 рік (у дужках – за 2022 рік), яка наведена у таблиці 4.

	Звільнено за ініціативою прокурора незаконно утримуваних осіб	Розглянуто документів прокурорського реагування з вжиттям заходів щодо усунення порушень законів	Притягнуто до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної відповідальності осіб	Скасовано, приведено у відповідність актів	Внесено відомостей до ЄРДР
Усього *		3477 (3221)	2190 (2047)	695	151 (171)
Слідчі ізолятори	10	366 (307)	405 (328)	88	14 (12)
Арештні дома		11 (15)	11 (13)		0
Виправні центри		70 (79)	67 (92)	8	3 (4)
Виправні колонії	3	922 (828)	1015 (986)	516	52 (77)
Виховні колонії		3 (5)	3 (1)		0 (1)
Лікувальні заклади ДКВС		196 (143)	34 (37)	1	27 (31)
Уповноважені органи з питань пробації		780 735	47	11	36

* включно не тільки з пенітенціарними закладами, а й з психіатричними лікарнями, військовими частинами та деякими іншими.

До кримінальної відповідальності, за даними Офісу Генерального прокурора, упродовж 2023 року було притягнуто 87 (79) працівників державної кримінально-виконавчої служби (рік тому – 79 осіб), з них з числа виявлених у поточному періоді – 30 осіб (44 особи) (лист Офісу Генерального прокурора № 27/3-334 вих-24 від 21.02.2024).

Як видно з таблиці, документів прокурорського реагування щодо працівників виправних колоній та слідчих ізоляторів з вжиттям заходів щодо усунення порушень закону було розглянуто 1291. Для порівняння: за 2019 рік було розглянуто 1 758 документів прокурорського реагування щодо працівників виправних колоній та слідчих ізоляторів з вжиттям заходів щодо усунення порушень закону. При цьому було притягнуто до дисциплінарної адміністративної та матеріальної відповідальності 1913 осіб, а до кримінальної відповідальності було притягнуто 47 працівників ДКВС.

Однією з небагатьох інституцій в країні, яка має повноваження перевіряти дотримання прав людини в місцях несвободи, є **Уповноважений Верховної Ради України з прав людини** (надалі – Уповноважений). Цю посаду з 1 липня 2022 року обіймає Дмитро Лубінець. Особливо значимою роль Уповноваженого є для ув'язнених осіб, бо закон зобов'язує адміністрації установ виконання покарань безперешкодно направляти скарги ув'язнених до омбудсмена. До того ж, відповідно до статті 19-1 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», на Уповноваженого покладаються функції національного превентивного механізму (надалі – НПМ) відповідно до *Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання*.

За наданими Секретаріатом Уповноваженого даними, в рамках реалізації НПМ упродовж 2023 року групами НПМ (Секретаріат Уповноваженого спільно з представниками громадськості) здійснено 538 відвідувань місць несвободи (345 у попередньому році). У щорічній Доповіді Уповноваженого зазначається, що з 538 відвідувань місць несвободи 2023 року здійснено до закладів Міністерства юстиції України (ДКВС) 117 візитів, Міністерства внутрішніх справ України 85 візитів, Міністерства оборони України 9 візитів, СБУ 2 візити.

Секретаріат повідомив, що за результатами відвідувань місць несвободи складені звіти, внесені подання з рекомендаціями та пропозиціями про усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина. Впродовж 2023 року Уповноваженим внесено 140 подань до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовим і службовим особам про усунення виявлених порушень прав людини в місцях несвободи. Рекомендації та пропозиції, надані в результаті моніторингових візитів, містяться у звітах про візити та в поданнях, їх кількість окремо не рахується. Яка частина з них стосується саме пенітенціарних закладів, Секретаріат також не може повідомити, зазначаючи, що таке виокремлення щодо закладів окремих відомств не передбачено статистичною звітністю.

Щодо числа залучених до моніторингових візитів представників громадських організацій, які для участі у візитах мають отримати від Уповноваженого доручення, Секретаріат повідомив, що упродовж 2023 року Уповноваженим видано 177 таких письмових доручень (141 доручення у попередньому 2022 році). До відвідувань був також залучений один фахівець у сфері охорони здоров'я на платній основі (лист № 2259.2/195.13/24/ЗІ/24/39.4 від 27.02.2024).

За даними, розміщеними у Доповіді, Уповноваженим протягом року за результатами візитів спрямовано 316 запитів та ініціативних листів, проведено два правопросвітницьких заходи, а кількість публікацій, роз'яснень, інформаційних матеріалів та ін. складає 222.

Доповідь містить також результати роботи зі зверненнями громадян.

«Упродовж року до відділу прав людини в місцях несвободи надійшло 1005 усних і письмових (зокрема електронних) звернень, у яких містилося 3013 повідомлень про порушення прав людини в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, ізоляторах тимчасового тримання та інших місцях несвободи, серед яких 1969 – щодо неналежних умов утримання та 603 – щодо ненадання медичної допомоги та встановлення/продовження групи інвалідності, 527 – щодо катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання, 70 – щодо порушень права на працю.

За результатами розгляду таких звернень Уповноважений вніс 14 подань керівникам центральних органів виконавчої влади та керівникам правоохоронних органів, а також надіслав 1732 листи до правоохоронних органів та органів державної влади. За результатами ініційованих Уповноваженим перевірок повідомлень про порушення прав осіб у місцях несвободи правоохоронні органи почали 23 кримінальні провадження, органи прокуратури внесли 87 обов'язкових для виконання вказівок щодо усунення виявлених порушень прав осіб у місцях несвободи.

За результатами вжитих Уповноваженим заходів відновлено права 85 осіб, яких утримують у таких місцях».

До Уповноваженого у 2023 році надійшло 3957 звернень з повідомленнями про порушення права на інформацію. Протягом 2023 року було складено 44 протоколи (1,11% від числа звернень, 1,52% у 2022) про адміністративне правопорушення за статтею 212-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення. За результатом їх розгляду було винесено 7 постанов про накладення на посадових осіб стягнень у вигляді штрафу. Протягом 2023 року було внесено 6 подань Уповноваженого щодо порушення вимог Закону «Про доступ до публічної інформації» та Закону України «Про звернення громадян».

На питання про висновки та рекомендації, спрямовані на поліпшення стану забезпечення прав і свобод людини і громадянина у сфері доступу до публічної інформації, Секретаріат зауважив, не може їх надати, оскільки на даний час щорічна доповідь Уповноваженого знаходиться в процесі розробки, а відтак запитувані висновки та рекомендації ще не створювалися та не фіксувалися (лист № 45.1/159.14/196.13/24/3І від 26.02.2024 р.).

* * * * *

Автори даного статистичного огляду вдячні відомствам, які надали інформацію на запити «Донецького Меморіалу» щодо осіб, позбавлених волі, які перебувають в установах відомства або до яких відомство має стосунок. Ми вдячні Департаменту з питань виконання кримінальних покарань Мінюсту України, Центру охорони здоров'я ДКВС України, Центру пробації, Національній поліції України, Службі безпеки України, Міністерству освіти і науки України, Офісу Генерального прокурора України, Офісу Президента України.

Надана ними інформація використана при підготовці даного огляду. Наведені у огляді дані і відомості можуть уточнюватись та доповнюватись, якщо буде отримана відповідна додаткова інформація.